

ПАТРІАРХ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ АКАДЕМІК ПЕТРО ПЕТРОВИЧ МИХАЙЛЕНКО – ЛЮДИНА-ЕПОХА, ЯКА ВИПЕРЕДИЛА СВІЙ ЧАС

КУРКО Микола Нестерович - доктор юридичних наук, Заслужений юрист України, проректор Міжрегіональної академії управління персоналом, генеральний директор Президентського університету

БІЛЕНЧУК Петро Дмитрович - доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЯРМОЛЮК Анастасія Андріївна - керівник науково-дослідного центру системних досліджень Інтелектуального форуму «Єдина Європа»

УДК 34(477)

В статті ґрунтовно освітлено сторони життя людини тисячоліття Петра Петровича Михайленка. В ній системно розглядаються численні наукові відкриття академіка в правовій сфері, його фундаментальні ідеї та розробки для проведення якісної реформи міліції та її інноваційного перетворення в Національну поліцію України.

Ключові слова: Патріарх української юриспруденції, людина тисячоліття, засновник правничих наукових шкіл, першовідкривач.

Я не знаю інших ознак переваги, крім доброти. Якщо у людини немає величї душі, вона не може бути великою людиною, ні навіть великим художником, ні великим діячем... Що нам успіх? Важливо бути великим, а не здаватися великим.

Людвіг ван Бетховен

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми

Життєписи великих людей завжди служили могутнім стимулом високих світоглядних прагнень, – оскільки на них дивилися завжди як на арсенал, де зібрана зброя, якою були виграні великі битви, як зазначав Сінклер Льюїс. Людиною-легендою, людиною тисячоліття, Патріархом української юриспруденції, яка є прикладом великої душі та справедливих поглядів, називали академіка Академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора, генерал-лейтенанта внутрішньої служби,

Заслуженого діяча науки і техніки України, Заступника Генерального директора Всесвітнього Біографічного Центру по регіону Європа в Кембриджі, почесного члена науково-дослідницької ради Американського біографічного інституту – Петра Петровича Михайленка. Як відомо, таланти не дають пропасти теперішньому, а генії дозволяють відбутися майбутньому. Однак, детально ознайомившись з його життєвим шляхом, розумієш, що це унікальна Людина, яка поєднала у собі всі три грані часу. У зв'язку з цим, академік В. Кудрявцев справедливо називав Петра Петровича «одним з видатних кримінологів минулого, сьогодення і майбутнього».

Метою даної статті є доведення та обґрунтування того факту, що саме Петро Петрович Михайленко стояв у самих витоків формування системи органів внутрішніх справ України, є фундатором у різних галузях юридичної науки і практики та у баченні необхідності кардинального перетворення міліції на поліцію України.

Завданням статті є висвітлення наукових здобутків, надбань і відкриттів академіка у їх нерозривному зв'язку з практичною діяльністю.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сфера наукових досягнень Петра Петровича Михайленка як в Україні, так і на

світовому рівні, включає не тільки дослідження в таких галузях юридичної науки, як кримінальне право, кримінальне процесуальне право, оперативно-розшукова діяльність, але також і проблеми, пов'язані з системним аналізом історії міліції України, історії кримінального права України, поліцейського права тощо[9].

Водночас, однією з дивовижних рис Петра Петровича, яка вражає до глибини душі, є його особлива професійна і безпомилкова інтуїція на вибір тематики своїх наукових досліджень. Фактично він став не тільки ініціатором, але першопрохідцем оригінальних та потужних наукових досліджень, які були, є і будуть завжди не тільки надзвичайно актуальними для юриспруденції, але й стали могутнім орієнтиром, компасом, прогнозом для майбутнього розвитку правничої науки. Петро Петрович майстерно передчував, які проблеми будуть наріжними, злободенними, актуальними, новітніми на десятки років вперед [2].

Сформована сьогодні соціально-політична, правова і криміногенна ситуація свідчить про те, що Україна гостро потребує всебічного консолідованого системного реформування структури органів внутрішніх справ. Це обумовлено ще і тим, що країна стоїть на порозі вступу до ЄС. Водночас, як свідчить узагальнена слідча, оперативно-розшукова, експертна і судова практика, органи міліції України фактично не справляються з поставленими завданнями, не відповідають сучасним вимогам, оскільки не на належному рівні виконують свої основні обов'язки. Очевидно, що сьогодні уже не можна переходити в нове життя зі старими проблемами, помилками і хворобами. Наша міліція, як ракова пухлина, проросла метастазами, гние з середини, і ці хвороби, як свідчать реалії сьогоднішнього дня, важко викорінюються: корупція, шантаж, тортури, «кришування» і «кумівство», вимагання, зв'язок зі злочинним криміналітетом, прикриття наркобізнесу та проституції, торгівля зброєю, злочинна недбалість, вседозволеність, знущальне ставлення до заяв і повідомлень громадян, непрофесіоналізм, слабка фізична підготовка і недостатнє фінансування.

Україна нагадує сьогодні неблагополучного безпритульного, який просить усиновити його в благополучну європейську сім'ю, але сам змінюватися в корені не хоче і навіть не бажає. Так яке ж ставлення ми викликаємо до себе у європейських колег, сусідів і партнерів?

Слід акцентувати увагу на тому, що проведення започаткованого сучасного реформування системи органів внутрішніх справ України потрібно здійснювати на основі наукових ідей, концептуальних засад висловлених і сформульованих в дослідженнях Людини тисячоліття–Петра Петровича Михайленка, тому що саме він, як ніхто інший, знав усі глибинні питання реального функціонування цієї системи, оскільки був знаним професіоналом і досвідченим фахівцем найвищої ерудиції. Вважаємо, що наукові відкриття і розробки Петра Петровича повинні стати настільною книгою для майбутніх поліцейських службовців, оскільки при їх підготовці велике значення має отримання ними повного та всебічного обсягу знань, навичок і умінь у цій сфері для подальшого їх застосування у майбутній практичній діяльності[4].

Петро Петрович стояв біля самих витоків формування системи органів внутрішніх справ України, тому що при його безпосередній участі було вирішено питання про створення на базі пожежного училища Київської вищої школи МВС України, яка стала провідним вузом нашої держави і сьогодні називається Національною академією внутрішніх справ. Вона стала справжнім «дітищем», «науковою освітньою перлиною» академіка, працюючи заступником начальника з навчальної і наукової роботи, він доклав усі свої знання, досвід і невичерпну енергію для її подальшого розвитку, удосконалення та процвітання. Після цього професор став начальником Київської науково-дослідної лабораторії, яка була філіалом Московського інституту по вивченню причин злочинності та створена саме за його ідеєю, з його ініціативи та безпосередньої участі, як перший і найпотужніший науково-дослідний центр кримінологічних досліджень в Україні [3]. Можна відверто та впевнено сказати, що

саме Петро Петрович вивів Національну академію внутрішніх справ на той вітчизняний, європейський і світовий рівень, на якому вона знаходиться сьогодні.

Петра Петровича Михайленка можна сміливо назвати першовідкривачем та фундатором у різних галузях юридичної науки і практики, оскільки він є засновником таких правничих наукових шкіл, як: «Історія кримінального права України»; «Теорія оперативно-розшукової діяльності»; «Кримінологія України»; «Історія міліції України», «Історія судочинства в Україні». Як науковець, Петро Петрович успішно захистив кандидатську дисертацію, а згодом і докторську та став першим в Україні доктором юридичних наук у галузі кримінального права, що свідчить про те, що саме він перебував біля самих витоків та основних віх розвитку української юридичної науки. Хто ще краще за нього знав світовий досвід, наукові здобутки та з величезною віддачею служив духу права, реалізував на практиці ідеї правової держави та кожного дня виступав на захист конституційних прав людини, честі, гідності та справедливості? Відомо, що саме Петром Петровичем за дорученням українського уряду була підписана Міжнародна конвенція ООН з прав людини, у підготовці якої він брав особисту участь. У 1959 році Видавництвом Академії наук УРСР була випущена змістовна монографія вченого «Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР», яка стала першою в Україні науковою працею з цієї проблематики. Він також приймав безпосередню участь у розробці Кримінального кодексу УРСР 1960 року та обґрунтував деякі розбіжності з кримінальним законодавством Російської Федерації. Напрацювання українських правників були більш демократичні й враховували тогочасну українську дійсність, звичаї та традиції. За редакцією вченого у 1965 році, що було надзвичайно вагомим досягненням, вийшов у світ навчальний посібник «Уголовное право УССР», який по праву став першим в Україні навчальним виданням, підготовленим на базі нового Кримінального кодексу УРСР 1960 року. У коло наукових інтересів Петра Петровича

Михайленка входили і питання боротьби зі злочинністю. Працюючи в Київській вищій школі, академік упорядкував та видав фундаментальну двотомну працю «Борьба с преступностью в Украинской ССР», що містила законодавчі та інші нормативно-правові акти, якими регулювалася кримінально-правова боротьба зі злочинністю в УРСР, починаючи з 1917 року. До кожного тому він підготував надзвичайно цікаві наукові нариси з глибоким аналізом процесів становлення та розвитку кримінального законодавства України протягом 1917–1967 рр. Це було перше в Україні наукове дослідження з історії кримінально-правової боротьби зі злочинністю в УРСР. Петро Петрович є справжнім першопрохідцем і тому, що серед численних наукових інноваційних здобутків академіка основне місце посідає видана у 1965 році за його редакцією колективна монографія «Из истории милиции Советской Украины», яка стала першою в Радянському Союзі працею, присвяченою історії міліції України. Першим також став підручник «Основы оперативно-розыскной деятельности органов охраны общественного порядка Украинской ССР», підготовлений авторським колективом під керівництвом професора Петра Петровича Михайленка у 1966 році. Найголовнішим першовідкриттям академіка є перше документальне видання «Історія міліції України у документах і матеріалах», що було присвячено історії нормативно-правового регулювання діяльності міліції України за період 1917–1990 рр. Це дослідження стало першим в Україні, у якому опубліковані документи, що регламентували діяльність міліції Української Народної Республіки часів Української Центральної Ради і Директорії та Державної варті часів Гетьманату, а також невідомі документи з організації та діяльності робітничо-селянської міліції перших років радянської влади та інших періодів радянських часів[3].

Необхідність використання наукових здобутків, надбань і відкриттів професора на етапі сучасного реформування системи органів внутрішніх справ України підтверджується не тільки сміливістю постановки ним гострих теоретичних питань, але й та-

кож нерозривним зв'язком його результатів наукових досліджень з правоохоронною та правозахисною практикою [1, с. 14-15]. Оскільки саме з ініціативи Петра Петровича Михайленка, наприклад, стали практикуватися засідання кафедри з виїздом в обласні управління внутрішніх справ, де обговорювалися найбільш актуальні та складні проблеми організації роботи органів правопорядку щодо запобігання, протидії та розкриття правопорушень.

Відомо, що сьогодні активно ведуться дискусії і піднімається питання про необхідність перейменування «міліції» в «поліцію». У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на те, що Петро Петрович Михайленко досконало знав історію створення і результатів діяльності органів внутрішніх справ, а також тенденції розвитку міліції, а тому піднімав цю проблему набагато раніше сучасних експертів і задекларував це у своїх численних виступах і, зокрема, наукових статтях «Міліція чи поліція? Поліція!» (2004 р.) [5, с. 20-23] і «Поліція чи міліція?» (2006 р.) [6, с. 16-17], відстоюючи позицію правильності такого перейменування, що підтверджує неймовірне відчуття своєчасної реакції цього геніального вченого на гострі наукові проблеми як сьогодення, так і майбутнього, оскільки він був одним із перших, хто висловив цю креативну ідею. Очевидно, тому є всі підстави назвати Петра Петровича Людиною-епохою, яка випередила свій час [8].

Великий професіонал своєї справи вказував на те, що на території України міліцію було створено після Лютневої революції на заміну поліції, яку скасували. Петро Петрович Михайленко своєчасно зазначав, що з часом відбудеться зміна назви і «міліція» знову стане називатися «поліцією». Він наполягав на необхідності цієї зміни, оскільки відповідно до основ філософії буття, форма завжди має відповідати сутності її змісту. А слово «міліція», як відомо, латинського походження і означає «військо», «військове об'єднання». Узагальнюючи історичний досвід, він підкреслював, що в період Тимчасового уряду і Центральної Ради ця назва все ж таки себе виправдовувала, оскільки міліція виконувала деякі функції армії. Та-

кож Петро Петрович стверджував, що міліція повністю виправдовувала свою назву в первісному значенні цього слова і в період початку війни в деяких областях України, де було оголошено воєнний стан, коли велику допомогу військовій владі реально надавали органи міліції. У прифронтових і найближчих до фронту областях міліціонери фактично брали участь у боротьбі з ворожими парашутистами й диверсантами, а в окремих випадках навіть вступали безпосередньо в бойові дії. Однак, на думку великого майстра юриспруденції, у період мирного будівництва правової демократичної держави вона реально вже виконує функції поліції. А тому Петро Петрович Михайленко, як засновник наукової школи «Історія міліції України», у своїх виступах неодноразово звертав увагу на те, що надзвичайно повно визначені завдання поліції ще в Регламенті Головного Магістрату 1721 року, в якому зазначалось, що поліція є душею суспільства і всіх добрих порядків та фундаментальних опор людської безпеки і зручності. У зв'язку з цим професор акцентував увагу на те, що Петро I теж не випадково обрав для назви створених ним спеціалізованих державних органів з охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю термін «поліція», що походить від старогрецького –*Politeia* означає «управління державою». Він вказував на те, що цей термін використовується в західноєвропейських країнах ще з XVII ст. стосовно державних органів охорони правопорядку і боротьби зі злочинністю.

Петро Петрович неодноразово доводив, що ті суспільно-політичні перетворення, які відбуваються в незалежній Україні, і та стратегічна лінія, що направлена на розбудову соціальної правової держави, визначають необхідність докорінної зміни концептуальних засад стосунків між міліцією та громадянами. Оскільки протягом тривалого періоду нашої історії міліція сприймалась громадськістю як репресивний каральний державний орган, то, як зазначав академік, для цього були певні підстави. Водночас, Петро Петрович справедливо вказував, що акцент у діяльності міліції довгий час здійснювався не на захисті прав

людини і громадянина, а на захисті державних інтересів, оскільки це було закріплено навіть у нормах чинного на той час кримінального законодавства. А охорона законних конституційних прав і інтересів громадян вважалася другорядною, тобто не основною проблемою, що певною мірою і сприяло відчуженості у стосунках між міліцією і пересічними громадянами.

Вчений передбачав, що нині перед Міністерством внутрішніх справ України стоїть надзвичайно важливе завдання: по-перше, кардинально змінити стосунки між поліцією і громадянами, з метою гарантування безпеки людини, суспільства, держави; по-друге, перейти на правоохоронне, правозахисне або, як говорив Петро Петрович, поліцейське обслуговування потреб громадян.

Сьогодні здається просто неймовірним, що ці всі пропозиції, разом з пропозиціями щодо зміни назви «міліція» на «поліцію», ще двадцять років тому (у 1995 році) були внесені Петром Петровичем Михайленком до уряду одночасно з проектом Концепції системної реформи органів внутрішніх справ України. Історія розвитку суспільства підтвердила, наскільки далекоглядним був академік, що фактично першим в Україні запропонував потужні реальні ідеї реформи органів правопорядку, які видаються сучасними фахівцями сьогодні за нові, і щойно тільки створені ними. А це, насправді, не зовсім так, тому що саме Петро Петрович є фундатором сучасної реформи системи органів внутрішніх справ України. Аналіз його наукових праць свідчить, що ще в ті далекі часи він довів об'єктивну необхідність звільнення органів внутрішніх справ від невластивих їм функцій та потреб зосередження їх діяльності на охороні громадського порядку й запобіганні та протидії злочинності, а також приведення до оптимального рівня штатної чисельності службовців. Петро Петрович Михайленко наполягав на тому, що для проведення по-справжньому якісної та ефективної реформи органів правопорядку необхідно провести ліквідацію зрівняння в оплаті праці та у спеціальних званнях, а також вдосконалення системи

процедури прийняття на службу до органів внутрішніх справ і навчання кадрів. Надзвичайно цікавою та оригінальною була також пропозиція метра юриспруденції щодо збільшення кількості жінок у службах і підрозділах органів правопорядку. Головне, що Петро Петрович наполягав саме на поетапному здійсненні правової реформи. Він вказував, що неприпустимо руйнувати професійне ядро органів внутрішніх справ і погіршувати правовий і соціальний захист їх службовців.

Вчений зазначав, що його пропозиція щодо зміни назви «міліція» обумовлена бажанням удосконалення цього найчисельнішого правоохоронного органу, не тільки для зміцнення захисту конституційних прав людини, але й для приведення правоохоронних структур держави відповідно до вимог європейських і міжнародних стандартів.

Академік вже багато років тому передбачив, що в нових умовах необхідно міняти підходи, форми, засоби й методи роботи, зміцнювати зв'язки з громадськістю, формувати новітню професійну психологію та готувати кожного службовця до повсякденної роботи виключно на концептуальних засадах ввічливого, доброзичливого, справедливого та чуйного ставлення до людей. Петро Петрович звертав особливу увагу, що велику допомогу в цій важливій справі можуть надати досвідчені ветерани органів внутрішніх справ, які не поривають зв'язків зі своїми колегами і колективами, беруть активну участь у вихованні та професійному зростанні молодого покоління [7].

Однією із фундаментальних ідей Людини тисячоліття було звернення до сучасного керівництва Міністерства внутрішніх справ України, яке відображає захоплення Петра Петровича не тільки вітчизняними, а й міжнародними креативними ідеями, новітніми засобами і технологіями у сфері функціонування системи органів внутрішніх справ, оскільки він узагальнив величезний досвід роботи в міжнародних освітніх, наукових, управлінських відомствах і організаціях. Петро Петрович Михайленко вказував, що, намагаючись повернути

стару назву «поліція», яка найбільш відповідає сьогоднішнім функціям і завданням, необхідно здійснити комплексний реформаторський підхід для того, щоб реально перетворити українську міліцію на сучасну цивілізовану поліцію правової держави; щоб майбутній український поліцейський був реально матеріально і технічно забезпечений так само, як американський; щоб наші службовці мали таку ж захищеність, як поліцейські Німеччини; щоб у них були такі ж права, як у італійських карабінерів, які не оглядаються на деякі заборони, що досі існують у нас; щоб українські поліцейські берегли свою гідність і честь мундира подібно до більшості англійських поліцейських.

Головним орієнтиром, наріжним каменем у реформі системи органів внутрішніх справ України, на думку академіка, повинно стати впровадження в діяльність поліції основних положень, які ґрунтуються на принципах верховенства права, законності, чесності, гідності і справедливості.

Петро Петрович повторював, що стосовно деякої тимчасової незвички називати міліціонера поліцейським, то це, звичайно, проблема часу. Він усім щирим серцем вірив, науково обґрунтував, що настав час бути поліції в демократичній правовій Українській державі [5, с. 20-23]!

Упродовж усього життя його головним покликанням було виховання та підготовка майбутньої інтелектуальної правничої еліти України. Петро Петрович приділяв особливу увагу кожному своєму учню, студенту, аспіранту. Він кожного дня навчав їх не замикаючися у рамках суто вузького питання, а прагнути широко залучати у дослідження як вітчизняний, так і міжнародний науково-практичний досвід. Петро Петрович був справжнім взірцем людської мудрості і справедливості, у якого була неймовірна здатність відкривати нові молоді наукові таланти та навчати їх, а кожне наукове дослідження, у якому він брав безпосередньо участь, ставало справжнім фундаментальним відкриттям не тільки на теренах української, а й світової правничої науки.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Очевидно, класики справедливо зазначали, що велич людини полягає не в тому, щоб бути сильним, а в тому, щоб правильно використовувати свою силу, як казав Генрі Уорд Бічер. Наслідуючи ці ідеали, Петро Петрович Михайленко ділився зі своїми учнями своєї головною життєвою силою – добротою щирої душі та надзвичайно глибокими професійними знаннями не тільки у правовій сфері, а й досвідом усього свого життя. Професор вніс неоціненний вклад не тільки в юридичну науку, але й заклав міцний фундамент для майбутнього розвитку наукового світу України, оскільки передав понад дві тисячі рідкісних книг зі своєї власної творчої колекції у головний науковий банк держави – Національну бібліотеку України імені В.І. Вернадського, де засновано бібліотечний фонд імені академіка Михайленка та у книжкову скарбницю Національної академії внутрішніх справ.

На 92 році життя академік Михайленко заснував благодійну організацію «Міжнародний фонд академіка П.П. Михайленка». Складовою діяльністю цього фонду стало заснування міжнародної наукової премії імені академіка Петра Михайленка за досягнення в науці, суспільному та громадському житті. Цією премією нагороджуються особи, які мають значні наукові здобутки. Він і сьогодні продовжує свою діяльність, хоч як би тяжко не було в державі. За час роботи фонду він спонсорував декілька заходів по Україні, за його участю видано 5 книжок, посібників, підручників і на сьогодні вже нагороджений 21 лауреат фонду¹.

Людина тисячоліття пішла з життя у 2008 році, проте його наукові ідеї, наукові праці, досвід та відкриття продовжують жити. Учні Людини-легенди повинні завжди пам'ятати свого духовного наставника, Вчителя, людину, яка відкрила їм двері у справжнє наукове життя. Епоха Петра Петровича Михайленка надихає

¹ Автори вдячні президенту «Міжнародного фонду академіка П.П. Михайленка» В.П. Михайленку за надану допомогу в підборі і узагальненні матеріалів для даної статті.

АНОТАЦІЯ

У статті ґрунтовно висвітлено сторінки надзвичайно цікавого та яскравого професійного життя людини тисячоліття Петра Петровича Михайленка. У ній системно розглядаються численні наукові відкриття академіка в правовій сфері, його фундаментальні ідеї та розробки для проведення якісної реформи міліції та її інноваційного перетворення в Національну поліцію України.

SUMMARY

The article thoroughly highlights the pages of bright and incredibly interesting professional life of a person, a man of epoch, Petro Petrovich Mikhaïlenko. Here, the numerous scientific discoveries of a great academician in the field of law, his fundamental ideas and developments for the fulfillment of qualitative police reform and its innovative transformation into the National Police of Ukraine are systematically considered.

майбутніх освітян, науковців та практиків продовжувати почесну справу великого вченого – захищати конституційні права людини, служити добру й справедливості та кожним своїм вчинком здобувати право носити горде ім'я Людина. Послідовники майстра юриспруденції повинні з кожним роком продовжувати наукові дослідження у юридичних галузях, у яких працював Петро Петрович, та розвивати його наукові школи. Фундаментальні та наповнені надзвичайною глибиною ідеї Патріарха української юриспруденції повинні отримувати друге життя, новий світоглядний погляд у всіх сферах буття українського громадянського суспільства, особливо при формуванні концептуальних засад правової держави. Тому пропозиції Петра Петровича Михайленка у сфері реформування системи органів внутрішніх справ України, особливо при розробці законодавчого забезпечення правового регулювання діяльності Національної поліції, згадати основи формування ролі науки поліцейського права (яке існувало в Росії у ХІХ ст.) в українському державотворенні, у процесі прийняття нормотворчих рішень про перейменування «міліції» в «поліцію», повинні стати основою сучасної правової реформи, яка розпочалась в Україні, оскільки академік ще упродовж своєї наукової діяльності розглядав та пропонував вирішити назрілі пекучі проблеми у цій сфері.

Правнича освіта, юридична наука і практична діяльність органів правопорядку стала стилем, основним стержнем життя Петра Петровича. Він відкрив себе сам юридичній науці, правовій освіті і щиро поділився цими відкриттями з цілим світом. Вищевикладене дозволяє реально і фак-

тично стверджувати, що Петро Петрович Михайленко – Людина-епоха, яка випередила свій час...

Література

1. Біленчук П.Д. Філософсько-правові погляди академіка П.П. Михайленка / П.Д. Біленчук // Запомните меня таким... / Сост. В.П. Михайленко, В.В. Михайленко; БО «Международный фонд академика П.П. Михайленко». – К.: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2014. – 14–15 с.
2. Вергель Ю. Академік П.П. Михайленко. Страницы жизни. – К.: МВС України, 1997. – 270 с.
3. Запомните меня таким... Сборник воспоминаний / Сост. В.П. Михайленко, В.В. Михайленко; БО «Международный фонд академика П.П. Михайленко». – К.: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2014. – 176 с.
4. Михайленко П.П., Кондратьев Я.Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах: У 3-х т. – К.: Генеза, 1997. – Т. 1: 1917 – 1925. – 504 с.
5. Михайленко П. Міліція чи поліція? Поліція! / Петро Михайленко // Міліція України. – 2004. – № 4. – с. 20–23.
6. Михайленко П. Поліція чи міліція? / Петро Михайленко // Міліція України. – 2006. – № 12. – с. 16–17.
7. Ситніков Ю.І. Жива Легенда. – К.: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2004. – 160 с.
8. Шитова Л.И. Живая легенда. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 384 с.
9. Шитова Л.И. Человек тысячелетия. – К.: Издательство института УкрНИИПСК, 2000. – 302 с.